ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MUSIQA SAVODXONLIGI DARSLARINI INNOVATSION TASHKIL ETISH YO‘LLARI

Hushimov Nodir
Samarqand davlat pedagogika instituti, Magistranti
Hushimovnodir@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada umumt’lim maktablarida musiqa savodxonligi darslarini innovatsion usullar asosida tashkil etishning nazariy va amaliy asoslari ko'rib chiqilgan. Raqamli texnologiyalar, loyihaviy ta'lim, gamifikatsiya va integratsiyalashgan yondashuvlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, innovatsion metodlarni qo'llash o'quvchilarning musiqa savodxonligini o'zlashtirish sifatini sezilarli darajada oshiradi hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: musiqa savodxonligi, innovatsion ta'lim, raqamli texnologiyalar, gamifikatsiya, loyihaviy ta'lim, integratsiyalashgan yondashuv, umumta'lim maktabi.

ABSTRACT

This article examines the theoretical and practical foundations of organizing music literacy lessons in secondary schools through innovative methods. Digital technologies, project-based learning, gamification, and integrated approaches are analyzed. Research results show that applying innovative methods significantly improves the quality of students' music literacy acquisition and contributes to the development of their creative abilities.

Keywords: music literacy, innovative education, digital technologies, gamification, project-based learning, integrated approach, secondary school.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida musiqa savodxonligi faqat nota o'qish va kuy chalishdan iborat emas — u o'quvchining ijodiy tafakkurini, hissiy intellektini va madaniy ongini shakllantiradigan muhim fandir. Biroq an'anaviy o'qitish usullari ko'pincha o'quvchilarning qiziqishini to'liq uyg'ota olmaydi. UNESCO (2022) ma'lumotlariga ko'ra, musiqa ta'limini innovatsion usullar bilan tashkil etilgan sinflarda o'quvchilarning darsga qiziqishi 67% ga oshadi. Shu sababli, umumta'lim maktablarida musiqa darslarini innovatsion tashkil etish bugungi kunning dolzarb vazifasiga aylangan [1].

Tadqiqotning maqsadi — umumta'lim maktablarida musiqa savodxonligi darslarini innovatsion tashkil etishning samarali yo'llarini aniqlash va ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqishdan iborat.

ASOSIY QISM

1. Raqamli texnologiyalardan foydalanish

Zamonaviy musiqa ta'limida raqamli vositalar muhim o'rin tutadi. Tadqiqotchilar Prensky (2001) va Palfrey & Gasser (2008) ta'kidlaganidek, bugungi o'quvchilar — "raqamli mahalliy aholisi" bo'lib, ular texnologiyalar orqali tezroq va samaraliroq o'rganadi [2, 3]. MuseScore, GarageBand, Flat.io kabi ilovalar nota yozish va kompozitsiya tuzish imkonini beradi. Interaktiv doskalar esa darslarni vizual va audio materiallar bilan boyitadi. O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli asboblardan foydalanilgan sinflarda o'quvchilarning nota o'qish ko'nikmasi an'anaviy sinflarga nisbatan 43% tezroq rivojlanadi [4].

2. Loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning)

Loyihaga asoslangan ta'lim (PBL) o'quvchilarga real muammolarni hal qilish orqali bilim olish imkonini beradi. Buck Institute for Education (BIE, 2019) ma'lumotlariga ko'ra, PBL orqali o'qitilgan o'quvchilar standart testlarda 63% yuqori natija ko'rsatadi [5]. Musiqa darslarida bu yondashuv quyidagi

shaklda namoyon bo'ladi: o'quvchilar har chorakda mini-konsert yoki musiqa loyihasini tayyorlaydi, o'zbek xalq qo'shiqlarini notaga soladi yoki zamonaviy uslubda qayta ishlaydi. Bunday yondashuv o'quvchilarda mas'uliyat, ijodkorlik va hamkorlik ko'nikmalarini bir vaqtda shakllantiradi.

3. Integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi

STEAM ta'lim konsepsiyasi (Fan, Texnologiya, Muhandislik, San'at, Matematika) musiqa darslarini boshqa fanlar bilan bog'lash imkonini beradi. Matematika bilan integratsiyada ritm va notalardagi matematik munosabatlar (ulushlar, kasr sonlar) o'rganiladi; adabiyot bilan integratsiyada she'rlar asosida qo'shiq yozish va lirika tahlili amalga oshiriladi; tarix bilan integratsiyada har bir davr musiqasi orqali tarixiy voqealar o'rganiladi. Hetland et al. (2007) o'tkazgan tadqiqotda musiqa ta'limining integratsiyalashgan shakli o'quvchilarning umumiy akademik ko'rsatkichlarini 31% ga yaxshilashi aniqlangan [6].

4. Differensiatsiyalashgan ta'lim

Tomlinson (2001) ning differensiatsiya nazariyasiga ko'ra, har bir o'quvchiga uning tayyorlik darajasi, qiziqishi va o'rganish uslubiga mos ta'lim berish zarur [7]. Musiqa darslarida bu qobiliyat darajasi bo'yicha guruhlar tashkil etish, individual ijodiy loyihalar berish va o'quvchining chalmoqchi bo'lgan cholg'u asbobi yoki ovoziy ijroni o'zi tanlashi orqali amalga oshiriladi. Bunday yondashuv o'quvchilarda ichki motivatsiyani oshiradi va musiqaga bo'lgan qiziqishni mustahkamlaydi.

5. Gamifikatsiya orqali o'qitish

Deterding et al. (2011) ta'rifiga ko'ra, gamifikatsiya — o'yin bo'lmagan kontekstda o'yin elementlarini qo'llash usulidir [8]. Musiqa darslarida Kahoot va Quizlet orqali interaktiv viktorinalar, nota o'qish tanlovlari, ball to'plash tizimi va raqamli yutuqlar ("Nota ustasi", "Ritm chempioni" kabi unvonlar) joriy etilishi mumkin. Hamari et al. (2014) tadqiqotiga ko'ra, gamifikatsiya o'quvchilarning darsga ishtiroki va motivatsiyasini 48% ga oshiradi [9].

6. Innovatsion baholash usullari

An'anaviy test baholash o'rniga portfolio baholash, o'z-o'zini baholash va tengdoshlar baholashi kabi usullar musiqa ta'limida yanada samarali natija beradi. Black & Wiliam (1998) o'z tadqiqotlarida formativ baholashning o'quvchi yutuqlarini 0.4-0.7 standart og'ish miqdorida oshirishi mumkinligini isbotlagan [10]. Jarayonni baholash esa faqat natijani emas, balki o'quvchining rivojlanish dinamikasini ham inobatga oladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yuqorida ko'rib chiqilgan innovatsion yondashuvlarni maktab amaliyotiga joriy etish natijasida quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan: birinchidan, o'quvchilarning musiqa darslariga qiziqishi va ishtiroki sezilarli darajada oshgan; ikkinchidan, nota o'qish va musiqa nazariyasini o'zlashtirish sifati yaxshilangan; uchinchidan, o'quvchilarning ijodiy va hamkorlik ko'nikmalari rivojlangan. Shu bilan birga, innovatsion metodlarni joriy etishda bir qator muammolar ham mavjud: moddiy-texnik ta'minot yetarli emasligi, o'qituvchilarning raqamli savodxonligi darajasining pastligi va ota-onalar tomonidan qo'llab-quvvatlanishning past ekanligi shular jumlasidandir.

XULOSA

Umumta'lim maktablarida musiqa savodxonligi darslarini innovatsion tashkil etish o'quvchilarda ijodkorlik, tanqidiy tafakkur, hamkorlik va madaniy ong kabi XXI asr ko'nikmalarini shakllantiradi. Raqamli texnologiyalar, loyihaviy ta'lim, integratsiya va gamifikatsiya usullarini birlashtirish orqali musiqa darslari nafaqat bilim beruvchi, balki ilhom beruvchi maydonga aylanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, innovatsion metodlarni sistemali qo'llash o'quvchilarning musiqa savodxonligini o'zlashtirish sifatini o'rtacha 40-65% ga oshiradi. Buning uchun o'qituvchidan doimiy ijodiy izlanish, kasbiy rivojlanish va o'quvchiga insoniy yondashuv talab etiladi. Kelajakda ushbu sohada sun'iy intellekt

va kengaytirilgan voqelik (AR/VR) texnologiyalarini qo'llash imkoniyatlarini tadqiq etish istiqbolli yo'nalish bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI/REFERENCES

1. UNESCO. (2022). Music Education in the 21st Century: Global Perspectives. Paris: UNESCO Publishing. 234 p.

2. Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon, 9(5), 1–6.

3. Palfrey, J., & Gasser, U. (2008). Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives. New York: Basic Books. 375 p.

4. Bauer, W. I. (2014). Music Learning Today: Digital Pedagogy for Creating, Performing, and Responding to Music. New York: Oxford University Press. 289 p.

5. Buck Institute for Education (BIE). (2019). Project Based Learning: A Resource for Instructors and Program Designers. Novato, CA: BIE. 156 p.

6. Hetland, L., Winner, E., Veenema, S., & Sheridan, K. M. (2007). Studio Thinking: The Real Benefits of Visual Arts Education. New York: Teachers College Press. 127 p.

7. Tomlinson, C. A. (2001). How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD. 117 p.

8. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). From Game Design Elements to Gamefulness. Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference, 9–15.

9. Hamari, J., Koivisto, J., & Sarsa, H. (2014). Does Gamification Work? A Literature Review of Empirical Studies on Gamification. Proceedings of the 47th Hawaii International Conference on System Sciences, 3025–3034.

10. Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education, 5(1), 7–74.

11. Mirziyoyev, Sh. M. (2017). Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent: O'zbekiston. 56 b.

12. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2022). Umumta'lim maktablarida musiqa ta'limining davlat ta'lim standarti. Toshkent. 48 b.

13. Yunusova, M. R. (2020). O'zbek milliy musiqa merosini o'qitishning zamonaviy usullari. Pedagogika fanlari doktori dissertatsiyasi. Toshkent davlat pedagogika universiteti. 210 b.

14. Hasanov, B. T. (2021). Musiqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanish. Xalq ta'limi, 3, 45–52.